O ÎNCERCARE DE A REGÂNDI „MIRACOLUL ÎNTÂLNIRII”: ÎNTÂLNIREA ÎNTRU DEVENIRE (I)

Autor: Andrei Iriciuc | 26 februarie 2022

Istoria recentă ne-a dezvăluit cât se poate de limpede imposibilitatea izolării definitive, imposibilitate care se poate traduce și în termenii unei necesități față de existența Celuilalt. Atunci când trăim ca individ, nu facem altceva decât să „existăm laolaltă”. Iată un „adevăr” atât de firesc încât a fost nevoie de seismul unui mare moment de criză pentru a-l sesiza în deschiderea sa, căci cine s-ar putea închipui, ca om, în pură singurătate? Tocmai pentru că aparține în mod intim și indisociabil *fiirii* umane, „faptul de a fi împreună cu Celălalt” a avut nevoie de o dis-locare pentru a se putea înfățișa el însuși înaintea noastră. Din rana încă vie a momentului, s-a desprins și luciditatea necesară pentru a dizolva „de la sine înțeles-ul” ce ascundea în văzul tuturor importanța covârșitoare pe care relaționarea o ocupă în cel mai profund substrat al *a fi*-ului uman.

Suntem ceea ce suntem, iar în virtutea a ceea ce suntem adesea ne aflăm în preajma altora, devenim parte din „filmul vieții lor”, voit sau involuntar, uneori ne ciocnim, la propriu sau la figurat, de alți indivizi, și totuși de mult prea puține ori descoperim forța să chestionăm natura acestor relaționări aparent haotice și atât de necesare vieții așa cum o cunoaștem. Ne situăm într-o permanentă interacțiune pe care ajungem să o tratăm ca pe un „dat” de o imensă simplitate. Cât de departe ne sunt însă dialogul și întâlnirea? Cât anume înțelegem din ceea ce lăsăm să ni se întâmple cu semnificativă impasibilitate? Există în cazul întâlnirii trepte și nuanțe? În fond, ce înseamnă de fapt o întâlnire?

Simțul comun pare să situeze sub cupola acestui nume o gamă largă de fenomene. Fie că ne referim la un scurt schimb de replici cu un vecin oarecare, spre exemplu, fie că avem în vedere un lung și fructuos dialog de câteva ore, ambele pot trece drept „întâlniri” în gândirea comună. Sunt ele însă parte a unui „același”? Este justă nevoia unei clasificări a întâlnirilor? Dacă această ierarhizare este necesară în parcursul discuției curente, pe ce căi o vom înfăptui?

Cu titlu de prim popas, aflăm că aspectul temporal pare neputincios în a stabili diferența dintre o întâlnire veritabilă și o simplă intersectare. Nu trebuie să alungăm în uitare faptul că există. pe parcursul unei vieți, convorbiri lungi și stimulante care nu ne ating cu adevărat sau, dimpotrivă, întâlniri irepetabile, unde, preț de câteva clipe, suntem captivi în jocul unor priviri profunde pe care nu le putem uita cu ușurință. Starea de fapt a lucrurilor dezvăluie, așadar, că, în demersul nostru de a găsi cel mai potrivit „judecător" al calității unei întâlniri, nici durata, nici abundența sau sărăcia conținutului verbal și non-verbal, ba chiar nici conținutul în sine, nu ne pot fi de ajutor.

În lumina celor stabilite până la acest moment, înțelegem că întrebările noastre sunt fără răspuns, ba mai mult, vor rămâne neelucidate tocmai pentru că au pornit dintr-un punct infertil căutărilor noastre. Eroarea se ascunde în faptul că ne-am lăsat ghidați de vălul înșelător al obișnuitului. Simțul comun ne aduce pe drumuri intens circulate și mult prea tinere pentru ca esențialul să se poată desfășura în voie către rădăcinile sale. Chiar dacă „uzura limbii" a fost cea care ne-a deturnat inițial parcursul, din cauza nepriceperii noastre, totuși, se pare că limba însăși ne va fi cea mai de încredere călăuză. La o ascultare mai atentă, care să străbată dincolo de substratul unei vorbiri general acceptate și neasumate, se ascunde o formulare prin care limba își rostește adevărul în ceea ce privește natura întâlnirii.

Când îi povestim cuiva apropiat despre o ocazie de neratat în fața căreia clătinăm a nesiguranță este foarte posibil să primim un răspuns ferm acompaniat de o reasigurare de tipul: „cu așa ocazie nu te mai întâlnești". În structura acestei formule lingvistice ne vine foarte greu să înlocuim termenul „întâlnire" cu un sinonim. Cuvântul pare bine înrădăcinat în context, lucru care poate deservi drept prilej pentru interogare. Urmând vorbele lui Hans-Georg Gadamer din *Adevăr și Metodă*, ne amintim o scurtă, dar profundă, idee: *Ceea ce accede la limbă este cuvânt doar prin ceea ce accede la limbă în el* (Gadamer, 2001, p. 353). În cadrul expresiei alese, „întâlnirea", ca termen, pare că își află desăvârșirea, aici poate înflori lăsând la iveală *ceea ce o face să fie ceea ce este*. Dar ce adevăr trădează împământenirea termenului în acest context?

Spiritul limbii des-coperă prin intermediul asocierii dintre termen și locul privilegiat din interiorul rostirii pe care acesta îl ocupă două elemente esențiale: unicitatea și impredictibilitatea întâlnirilor autentice. O întâlnire care ajunge să fie ceea ce este, în deplinătatea sa, este desemnată de o aliniere irepetabilă. Nu există două întâlniri identice nici în momentul în care am încerca să reproducem una până la cel mai mic detaliu; chiar dacă am avea drept partener o aceeași persoană și am trata un același subiect, de fiecare dată interacțiunea dintre noi și-ar afla curgerea sub o altă formă. La drept vorbind, întâlnirile îngrădite, private de spațiu și limitate la o oarecare orchestrație, își pierd accesul la propria esență. O întâlnire regizată nu este întâlnire, ci un șir de puncte fade ce nu conduc nicăieri. Întâlnirea ce se poate pre-stabili în termeni spațio-temporali exacți devine o simplă „înfățișare" statică. Întâlnirea nu poate fi

cuprinsă între file de agendă. Singura șansă prin care o întâlnire dictată își poate recăpăta esența și plinătatea se ivește doar după abolirea limitărilor; atunci când uităm de timp și de scop, întâlnirea își poate deschide orizontul formativ și ne poate cuprinde. Dacă suntem conduși de ținte pe care trebuie să le atingem pe parcursul întrevederii, întâlnirea în sine devine un pretext, iar timpul în care aceasta se desfășoară curge cu încetinitorul. În unele ocazii, prestabilim obiectivul întâlnirii, însă ajungem să tratăm cu totul și cu totul alte subiecte, vorbind despre orice numai despre ce planificasem nu. Această sustragere din fața planificatului poate fi un semn al întâlnirii veridice, o întâlnire în care s-a înscris o formă autentică a dialogului, o întâlnire care s-a scris pe sine și a rescris orice individ părtaș la miracolul ei.

Întâlnire și destin

Pentru a trata cum se cuvine problematica miraculosului pe care îl înfățișează în lume o întâlnire, autentică vom apela, succint, în cele ce urmează, la perspectiva livrată de domnul Andrei Pleșu – persoana de la care am preluat sintagma de „miracol al întâlnirii” – asupra temei. În viziunea domniei sale, marile întâlniri aparțin miraculosului tocmai datorită sinergiei incontestabile dintre cele două elemente implicate în întâlnirea propriu-zisă, cât și datorită detaliilor și variabilelor imposibil de cuantificat ce au permis desfășurarea evenimentelor în așa fel încât această coliziune cu destinul să se poată produce în voie. Cu alte cuvinte, ne putem închipui o întreagă rețea nesfârșită ce organizează lucrurile în favoarea întâlnirilor care trebuie să își găsească locul. Conform domnului Pleșu, în spatele „întâmplătorului” care însoțește evenimentul, se ascund planificări minuțioase dictate de forțe înalte care ne depășesc. Aparentul haos al celor care conduc spre îndeplinirea întâlnirii pre-destinate nu este nimic altceva decât o formă elevată a unei ordini întocmite de un Mare Arhitect. Măreția întâlnirii se sprijină pe – și simultan își află continuitatea în – curgerea destinului. „Întâlnirile destinale” se construiesc treptat, dezvăluindu-și sensul retrospectiv, în privirea de pe urmă din finalul unei vieți. Destinul se croiește pas cu pas, prin intermediul acestor întâlniri miraculoase. Deducem din componența acestor gânduri că întâlnirile miraculoase sunt ceea ce sunt datorită faptului că se lasă locuite de voința destinului; ele devin puncte de cotitură prin care destinul se înfăptuiește ca destin. În acest scenariu, criteriul valoric de diferențiere este unul extern, calitatea întâlnirii își află sursa în priceperea Marelui Arhitect și în complexitatea planurilor aranjate pentru înfăptuirea sa.

Calea pe care o deschide gândirea autorului român culminează spectaculos în problema destinului, ea însăși fiind o imensă piatră de încercare din interiorul istoriei filozofiei. Răspunsul obținut nu pare însă să ne satisfacă pe deplin căutările. Subiectul inițial chestionat este eludat într-un climat metafizic în care actorul principal devine o cu totul altă problematică. Scopul nostru se preschimbă astfel, încet, dar sigur, într-o tonalitate de fundal treptat absorbită de complexitatea amețitoare a noului centru de greutate al discuției: destinul. Pentru a evita notele hipnotice ale problemei destinului, vom încerca

să ne apropiem de un posibil răspuns urmând căi ocolite, semnificativ mai limpezi și mult mai rodnice, folosindu-ne de un subiect ideatic complementar care nu încorporează complet obiectul cercetării noastre curente, ci se împletește armonios cu acesta și îl pune în valoare. Rămâne incontestabil faptul că marile întâlniri își lasă amprenta asupra devenirii, ele sunt responsabile pentru ceea ce devine cel care le poartă pecetea. În acest punct, găsim de cuviință să substituim formula „întâlnire destinală" cu cea de „întâlnire întru devenire" pentru a marca modificarea unghiului prin care ne raportăm la tema întâlnirii. Pentru a putea înțelege impactul întâlnirii transformative întru devenire, este necesar să stăruim o vreme asupra imaginii noastre care vizează devenirea însăși.

Întâlnire întru devenire

Devenirea nu este un subiect străin ariei dezbaterilor filozofice, fiind tratată de diverse linii de gândire de-a lungul secolelor. Faptul că este o zonă mai des vizitată de mințile meditative nu echivalează cu un nivel de dificultate redus în receptarea ei; de această dată, drumul bătătorit de idei și interpretări nu înlesnește cu mult accesul către ce are acesta de împărtășit, către capătul său. Ne situăm în fața unei probleme veritabile și alambicate, tocmai de aceea pentru a putea naviga prin vastitatea pe care problema o deschide în linia orizontului vom rămâne sub influența intelectuală a parcursului stabilit de filozoful francez Gilles Deleuze.

De regulă, nu ne vom sfii să afirmăm, că devenirile creionate în ochii noștri sunt elemente extrem de depărtate de adevăr. Le percepem simplist, între variațiuni extreme, pripit și fără profunzime. În cele ce urmează, vom încerca să rescriem o serie de prejudecăți la adresa devenirii, după cum ne va permite priceperea limitată pe care o deținem să organizăm lucrurile. Cea mai frecventă versiune prin care ne reprezentăm conceptul devenirii este una statică, formăm pe marginea ei un soi de „ecuație" condusă de o falsă necesitate cauzală. Astfel se nasc pseudo-relații de tipul: „ghinda *devine* copac", „copilul *devine* adult" etc. Asemenea afirmații uzează ideea devenirii fără a accede în fapt la conținutul său; devenirea doar pare a fi adresată în construcțiile comune. Dincolo de aparențe, însă, ea îndeplinește un simplu rol de vehicul, de etichetă. Altfel spus, problematica devenirii este de cele mai multe ori manevrată de vorbe goale.

Exemplele anterioare aduc în discuție prima dintre marile erori care guvernează comprehensiunea ideii de devenire. Devenirea nu este un fenomen unidirecțional, nu este o influență care se exercită într-o singură direcție. Curgerea specifică devenirii este un flux ce nu respectă un transfer liniar ușor identificabil, traseul devenirii nu este un parcurs exact dintr-un punct către altul. În fapt, dinamica devenirii este binomială. Cel ce devine este la fel de mult „afectat" precum este (afectat) ceea ce devine, cu alte cuvinte, ceea ce X devine este la fel de mult modificat pe cât este însuși X.

Pentru a ușura exprimarea, vom apela la forța unui exemplu metaforic destinat să ilustreze o întâlnire întru devenire de ordin excepțional și totuși, din fericire la

îndemână, de care să sperăm că majoritatea dintre noi au avut sau vor avea parte: întâlnirea cu un Profesor. Este cert faptul că un bun profesor nu doar te învață, ci are disponibilitatea de a învăța el însuși. În urma întâlnirii, ambii exponenți ai ciocnirii dobândesc un „surplus întru devenire", din acel moment nici unul dintre cei implicați nu vor rămâne ancorați într-un „același". Demn de menționat în acest punct este faptul că devenirea este „dublă", dar asimetrică, surplusul pe care l-am menționat nu este o cantitate măsurabilă în adevăratul sens al cuvântului și cu siguranță nu este distribuit egal între cei înscriși întru devenire. Ochii ne sunt tentați să privească doar parcursul celui care devine, cel mai probabil pentru că modificările sunt mai bine conturate, evidența fiind lesne de urmărit. Principiul efortului minim și, am putea spune, chiar „prejudecata narativă" de a acorda atenție personajului supus „călătoriei inițiatice", sunt responsabile pentru îngustarea orizontului nostru ideatic – proces indezirabil, dar de cele mai multe ori inevitabil în întregime – care ne împiedică să ne apropiem de problematica devenirii în deplinătatea ei.

O altă distragere se regăsește în prejudecata care vizează importanța și imensitatea întâlnirilor „sortite" să fie. Sub influența destinului – sub a cărui înalt patronaj ideatic situăm intuitiv marile întâlniri ale vieții, fapt menționat anterior – proiectăm o serie de imagini hiperbolizate, mult depărtate de adevărul onest al întâlnirilor veridice. Suntem convinși că întâlnirile cu destinul sunt evenimente spectaculoase și extrem de rare, de care se pot bucura doar cei care au „cu adevărat un destin". Această „grandomanie a întâlnirilor destinale" este rezultatul acaparării devenirii de către destin. Mistificarea exacerbată a realității de dragul unor orgolii mărginașe consumate de necesitatea apartenenței la un măreț parcurs existențial a dat naștere acestei impresii elitiste ce înconjoară întâlnirile autentice. Așteptăm mereu o suită de „mari întâlniri", „mari prietenii", „mari dialoguri" etc. Nimic mai fals! Înălțimea acestor evenimente este asigurată prin ele însele. Setea umană pentru spectacol și spectaculos deopotrivă ne-a deformat așteptările în mod negativ, din păcate ajungând să culegem roadele unui „omenesc prea omenesc". „Marile prietenii", așa cum sunt ele numite cu diverse ocazii, nu sunt „mari" datorită oamenilor pe care îi leagă, ci datorită autenticității legăturii care le însuflețesc. Gândul fugitiv adresat subiectului ar schița cel mai probabil nu mai mult de trei mari întâlniri în derularea unei vieți: o întâlnire pe linie amoroasă, o alta, poate, pe linie profesională, și, în cel mai optimist dintre scenarii, o ultimă întâlnire, zbuciumată, existențial-târzie și nimic mai mult. Așteptând prea mult, nu avem decât mult de pierdut. Miracolul devenirii nu ne așteaptă și nu ne întâmpină în ținută de gală. Gilles Deleuze deplânge explicit această capcană a „măreției artificiale":

> *„Oamenii se gândesc întotdeauna la o devenire majoritară (când o să mă fac mare, când voi deține puterea etc.). Când problema este, de fapt, aceea a unei deveniri-minoritare: nu de a te preface, de a imita sau de a face pe copilul, pe nebunul, pe femeia, pe animalul, pe bâlbâitul sau pe străinul, ci de a deveni toate astea, pentru a putea sa inventezi noi forțe sau noi arme."* (Deleuze,

Parnet, 2017, p. 12)

Nu departe de această preconcepție se află și ideea că întâlnirile autentice nu se resimt în proximitate, ci își dezvăluie importanța ulterior, prin curgerea timpului. Faptul că „devenirea majoritară”, „destinală”, se dezvăluie treptat este un adevăr – natura secvențială a acestei dezvăluiri poate induce impresia unei construcții bine planificate ce își dobândește sensul pe măsură ce se împlinește, să nu uităm însă faptul că devenirea nu așteaptă. Cu toate acestea, în orice formă a întâlnirilor întru devenire (minoritare sau majoritare) se desfășoară în mod distinct și perceptibil un „sentiment” al comprehensiunii anticipative. În interiorul fenomenului irumpe o rezonanță afectivă ce îți permite să „înțelegi”, cu alte cuvinte să „cuprinzi” de dincolo de intuiție o mostră din *ceea ce are a fi*. Întâlnirea întru devenire are un „acum” al său care descoperă anticipativ parte din valența formativă a întâlnirii. Această „prezență” din interiorul fenomenului nu exclude privirea retrospectivă, dar nici nu se bazează exclusiv pe aceasta ca prim mijloc de „verificare” a autenticității. Spre exemplu, prima întâlnire cu figura unui profesor care va marca într-un fel sau altul devenirea elevului conține în sine un indice, încă obscur, dar suficient de limpede, încât să alimenteze menținerea legăturii formative.

Conchidem preliminar cu ideea conform căreia întâlnirea întru devenire nu este dependentă de imaginea exterioară și ulterioară a unui ansamblu pentru a fi „validată”, ci se validează prin sine, „în timp real”, însă la o frecvență mult redusă, care poate uneori trece neobservată de anumite spirite mai puțin receptive.

BIBLIOGRAFIE

Gadamer, H. G. Adevăr și metodă. Teora, 2001.

Deleuze, G., Parnet, C. Dialoguri. edituracomunicare.ro., 2017.

Imagine: Unsplash